

“2023 YILI HUBUBAT DEĞERLENDİRME VE 2024 YILI BEKLENTİLERİ PANELİ” SONUÇ BİLDİRGESİ

Panel, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, TMO, Ulusal Hububat Konseyi ve Gaziantep Ticaret Borsası tarafından Gaziantep TB ev sahipliğinde 9 Aralık 2023’te Gaziantep’te düzenlenmiştir.

Panelin Açılış Konuşmaları kısmında; TMO Genel Müdürü Ahmet Güldal, TOBB Borsalar Konseyi Başkanı Hüseyin Çevik, UHK Yönetim Kurulu Başkanı Özkan Taşpınar, Gaziantep Ticaret Borsası Başkanı Mehmet Akıncı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Tarım Dairesi Başkanı Kenan Seçkin panel gündemine ilişkin görüşlerini dile getirmişlerdir.

İki oturum halinde gerçekleşen Panelde, UHK Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Bayram Sade’nin moderatörlüğündeki ilk oturumda; Bitkisel Üretim Genel Müdür Yardımcısı İhsan Emiralioglu “Tarımda Planlı Üretim ve Deprem Bölge Tarımına Etkileri”, TMO Alım ve Muhafaza Daire Başkanı Gökhan Gürbüz “TMO Hububat Politikaları ve Sezon Değerlendirmesi”, TİM Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Sektör Kurulu Başkanı Ahmet Tiryakioğlu “Hububat Mamulleri Dış Ticaretinde Türkiye’nin Durumu” ve UHK Araştırma ve Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. Süleyman Soylu “Mevcut Ekiliş, Bitki Gelişimi ve Yeni Sezon Beklentileri” konulu sunumlarını yapmışlardır.

UHK Başkan Yardımcısı Yaşar Serpi’nin moderatörlüğünü yaptığı ikinci oturumda; TÜRİB Genel Müdürü Ali Kırılı “Hububat Üretiminde ve Ticaretinde TÜRİB’in Rolü ve Etkileri”, TUSAF Başkanı Haluk Tezcan “Un Sektörünün Durumu, Sorunları ve Öneriler”, Ticaret Bakanlığı Lisanslı Depo Daire Başkanı Bahar Emre “Lisanslı Depoculukta Yaşanan Gelişmeler”, Türkiye Makarna Sanayicileri Derneği Başkanı Aykut Göymen “Makarna Sektörünün Durumu, Sorunları ve Öneriler” başlıklı sunumlarını gerçekleştirmişlerdir. Toplantı ulusal ve yerel ölçekte kamu kurum kuruluşları, sivil toplum örgütlerinin yoğun katılımı ile gerçekleşmiş, katılımcılar soru, görüş ve önerileri ile toplantının interaktif geçmesine katkı sağlamışlardır.

1. Sonbahar ve Kış mevsiminde yağış eksikliği ülke genelinde belirgin olarak hissedilmiş, bu durumun hububat üretiminde önemli risk doğurduğu ve meteorolojik kuraklığın tarımsal kuraklığa dönüşme riskine karşın, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarındaki yüksek ve dengeli yağışların hububatın telafi yeteneğinin de devreye girmesi ile rekolte artışının oluşması gibi ilginç bir sonuç ortaya çıkardığı vurgusu yapılmıştır. Bu üretim sezonunda buğday üretiminin 21,8 mt, arpa üretiminin 9 mt ve mısır üretiminin 8,75 mt olmak üzere toplam tahıl üretiminin 41,5 mt ile tüm zamanların rekorunu kırdığı değerlendirilmiştir.
2. TMO kuraklık olacağı beklentisi güçlendiğinden kısıtlı yönetme tedbirleri alırken, ürün bolluğunu yönetmek durumunda kalmıştır. Yıllardan gelen tecrübesini, birikimini ortaya koyarak, mevcut depolarını, lisanslı depolarını ve kiralık depoları devreye sokarak, yeni alım merkezleri oluşturarak, personelin mesai mefhumunu aşan özverili çalışmaları ile başarılı geçen bir alım sürecini büyük ölçüde tamamladığı ortaya konulmuştur. Şu ana kadar ağırlıklı buğday olmak üzere 13 milyon tonun üzerinde ürün aldığı, devam eden mısır alımları ile bu miktarın 14 milyon tona ulaşabileceği ifade edilmiştir. Böylelikle TMO tarihi düzeyde rekor ile, üretilen hububatın 1/3’ünün alımı başarısını gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu kadar yoğun bir talebi karşılamak üzere, vatandaşın mağdur olmaması amacıyla yer, yer belirli tedbir ve ilkeler ile yüz yıllardan beri Anadolu’da uygulanan toprak altı depolamaya da başvurmuş olup,

bu gerçeğin göz ardı edilerek bazı mahfillerde bu işlemin gerçek dışı yönlere çekildiğinin tespiti de yapılmıştır.

3. Hububat ve hububata dayalı mamullerde dış ticaret fazlası olan ülkemizde bu sezon bir ilk yaşandığı, önemli miktarda stok fazlası makarnalık buğdayın ihraç edildiği, mısır ihracatına başlandığı ve devam ettiği bilgisi paylaşılmıştır. İhtiyaç fazlası ürünün ihracatı olumlu değerlendirilmiş olup, iç piyasadaki gelişmelerin takip edilerek gerektiği zaman ihracatın durdurulması önerisinde bulunulmuştur. Böylece TMO'nun hububat alım sezonunun iyi değerlendirdiği, piyasaları düzenleme rolünü, stok ve dış ticaret dengesini başarılı bir şekilde yönettiği kanaati vurgulanmıştır.
4. Tarımda ve hububatta kendine yeterlilik konusu da panelde ayrıntılı değerlendirilmiştir. Tüm ürünlerde hiç ithalatın olmadığı bir sistemin dünyada geçerli olmadığı, önemli olanın sektörel ve ürün grubu bazında dış ticaret dengesi olduğu, dış ticaret fazlalığının o sektör için yeterlilik anlamı taşıdığı ifade edilmiştir. Bu anlamda 56 milyar dolar tarımsal üretim değeri ile dünyada ilk 10'da, Avrupa'da 1. sırada olan ülkemizin dış ticaret fazlası verdiği (2021 yılında 7,2 milyar dolar, 2022 yılında 6,7 milyar dolar fazla) ve tarımda kendine yeter ülkeler sınıfında yer aldığı açıklanmıştır. Benzer durum stratejik bir grup olan hububat ve hububata dayalı ürün sektörü için de söz konusu olup, dış ticaret fazlası verdiği (2013 yılı ilk 10 ayı yaklaşık olarak 700 milyon dolar fazla) bu ürün grubunun da kendine yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Hollanda örneği masaya yatırılarak, bu ülkenin tarımsal hasılasındaki yüksek düzeyin kendi üretiminden çok, re-eksport ya da al işle sat olarak gerçekleştiği, ülkemizin konumu düşünüldüğünde gıda ticareti merkezi olmada hızla yol aldığı ve bahsi geçen yöntemlerin yaygın kabulünün olması gerektiği üzerinde durulmuştur.
5. Lisanslı depo sistemindeki gelişmeler de kayda değer görülmüştür. Lisanslı depoda fiili kapasitenin 10 milyon tonun üzerine çıkması katedilen gelişmenin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu üretim sezonunda tahıllar başta olmak üzere birçok ürünlerdeki rekor artış, nitelikli depolamanın önemini bir kez daha ortaya çıkardığı, Global krizlere karşı direncin en önemli yolunun da depolamadan geçtiğinin altı çizilmiştir. Bu anlamda 20 milyon ton hedefinin heyecan verici görüldüğü, yatırım kredi imkanlarının artırılarak, bu hedefe hızla ulaşılmasının zarureti vurgulanmıştır. Ayrıca tarifelerle ilgili düzenlemeler, çıkışta analiz zorunluluğu getirilmesi, lisans sürelerinin 3 yıla çıkarılması başta olmak üzere yapılan çalışmaların lisanslı depoculuğun sağlıklı gelişimine önemli katkı sağladığı değerlendirilmiştir.
6. Lisanslı depolarda ürün çeşitliliğinin artırılması, aracı kurumların sisteme dahil edilmesi çalışmalarının da hızlandırılması vurgusu yapılmıştır. Ayrıca sistemin sürekli aksayan yönlerinin değerlendirilerek, gerekli düzenlemelerin yapılmasının sağlıklı gelişime katkı sağlayacağına değinilmiştir.
7. TÜRİB'in lisanslı depoculukla eş zamanlı gelişme gösterdiği, işlem hacmi ve kayıtlı yatırımcı sayısındaki artışların önemli olduğu, kontrollerde manuel araçlar yanında yazılım programlarının kullanımının arttığı ve yapay zekanın devreye alınma sürecine geçildiğinin açıklanması, hububat ticaretinde yeni bir aşama olarak değerlendirilmiştir.
8. Vadeli işlem kontratlarının üreticinin buna göre ekim yapması, sanayicinin buna göre buğday alması ile sistemin derinleşerek gelişmesine yol açacağından, hızla vadeli işlem piyasalarının sistematize edilip devreye alınmasının önemi üzerinde durulmuştur.
9. Panelde, Tahıl Koridoru Mutabakatı da detaylı ele alınmıştır. Salgın etkileri henüz kalkmamışken, Rusya-Ukrayna savaşı kaynaklı dünya gıda krizine en etkin katkıyı Tahıl Koridoru mutabakatındaki rolü ile Türkiye'nin verdiği ve 33 milyon ton tahıl ve gıda ürünün

Dünya'ya taşındığı ortaya konulmuştur. Ülkemizin de bu koridordan etkin bir şekilde faydalandığı, savaştan beslenen ülke ve lobilerin mutabakatı engelleyici pek çok eyleme başvurdukları ve temmuzda mutabakatın sona erdiğinin altı çizilmiştir. Ülkemizin Tahıl Koridorunun Rusya'nın itirazları da dikkate alınarak devam etmesi yönündeki çabaları ve farklı arayışları devam ettiği, Ülkemizin DIR kapsamında ihtiyaç duyduğu hububatı lojistik kolaylıklar ve fiyat avantajları sebebiyle Karadeniz'den temin ettiği ve fiyatların şu an durağan seyrettiği tespiti yapılmıştır. Tahıl Koridoru mutabakatı sonlandığı halde fiyatlardaki durağanlığın nedenleri; Dünyada hububat üretimindeki yüksek düzey (özellikle Rusya'da), finansman sorunları, zaman geçtikçe savaşın kendi ekonomisini oluşturması şeklinde ifade edilmiştir. Ukrayna'nın; Ukrayna Karadeniz İnsanı Yardım Koridorunu işletmesi, Tuna nehrini taşımacılıkta daha yoğun kullanması sebebiyle ihracatını sürdürebilmesi de nedenler arasında gösterilmiştir. Ancak dünyada savaştan beslenen ülke ve lobilerin dünyanın hangi köşesinde savaşlar ve krizler çıkaracağını belli olmadığı, her savaş ve krizin de dünyada gıda milliyetçiliği, arz güvenliği ya da stratejik sebeplerle gıda krizlerini çıkarmasının muhtemel olduğu, bu nedenle tarım sektörünün önceliklendirilmesinde rehavete kapılınmaması ve stratejik ürünlerde kendine yeterlilik stratejileri ve öncelikle kendi insanımızın beslenmesi ilkesi üzerinde titizlikle durmaya devam edilmesi vurgusu yapılmıştır.

10. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarıma bakış açısında toplumsal kurumlar bazında önemli değişiklikler olduğu, salgınlar, savaşlar ve iklim değişikliğinin beraberinde gıda milliyetçiliğini, korumacı yaklaşımları getirdiği gerçeğinden hareketle tarımın milli güvenlik kadar önemli bir sektör olduğu bilincinin toplumsal kabul gördüğü, bu olumlu havadan önemli tarımsal programların uygulanması yönünde faydalanılmasının gerekliliği ifade edilmiştir.
11. Üretim Planlaması konusu panelin ana gündemlerinden birisi olmuştur. Şu tespitlerde bulunulmuştur “422 sayılı kanun ile tarımsal üretimin planlanması ilk defa yasal dayanağa kavuşmuştur. Bu düzenlemeyle; planlı üretime geçilmesi, stratejik ürünlerde arz güvenliğinin korunması, hasat döneminde üreticilerin pazarlama sorunu yaşamaması hedeflenmektedir. Ülkemizde yıllardan beri üretim planlamasının olmaması değişik platformlarda dile getirilir, arz fazlası ürünlerdeki pazarlama sorunu ve değerinde satılamama, eksikliği olan ürünlerde ise ithalat ve temin sorunları ile yıldan yıla değişkenlik yaşanması tarımsal üretimin bir numaralı açmazı olarak vurgulanırdı. Bu kanunla ilk defa üretim planlaması ya da planlı üretimin yasal zemini oluşturulmuş, hangi araçlara başvurulacağı ve hedefleri belirtilmiştir. Ayrıca kanuna dayalı Yönetmelik de yürürlüğe girmiştir. Ancak konu son derece hassas bir konu olup, sektörün tüm paydaşlarının birlikte hareket edilmesini ve toplumsal mutabakat ve destekle yürütülmesini gerektirmektedir”. Bunun için şu ilkeler vurgulanmıştır “Ülkesel stratejik ürün listesi oluşturulmalı, Ülkesel bitkisel üretim dışı ticaret stratejisi oluşturulmalı, tarım havzaları destek programı birikiminden de yararlanarak, teknik gerçeklerle uyumlu, doğal kaynakları koruyacak şekilde ülke, havza, il bazında 4 yıllık ekim nöbeti esaslarının belirlenmesi ve uygulanması, teşvik, destek ve kredilerin ekim nöbeti ile ilişkilendirilerek uygulamaya geçilmesi”. Bakanlığın uygulama ile ilgili bir takvim oluşturması ve iş zaman çizelgesi kurgulanması da olumlu karşılanmıştır.
12. Üretim Planlamasının bir takvim dahilinde işleyeceği ve sistemin su kısıtı olan bölgelerde uygun bitki deseni oluşuma katkı sağlayacağı, bu aşamada ürün bazında aşırı beyanlardan kaçınılması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Bu bölgelerde havzalar arası su temini, sulama sistemlerinin rehabilitasyonu ile basınçlı sulama sistemlerinin desteklenmesine önemli kaynak

- ayrılmasının gerekliliğine işaret edilmiştir. Ovalarda yeni çok yıllık meyveliklerin tesisinin önlemesi gerekliği üzerinde durulmuştur.
13. Üretim planlamasının destekleyici unsuru sözleşmeli tarımla ilgili düzenlemeler önemli gelişmeler olarak değerlendirilmiştir. Tip üretim sözleşmesinin yayınlanması, arabuluculuk sisteminin devreye alınması sözleşmeli tarımın önünü açacak gelişmeler olarak görülmüştür. Atıl arazilerin üretime kazandırılması ve ÇKS yönetmeliğindeki değişiklikler ve Tarım Sayımı da heyecan verici olarak nitelendirilmiştir.
  14. Üreticiyi desteklemenin, üretimden yöne alınacak tedbirlerin önemi sektörün tüm paydaşlarınca dile getirilmiştir. Bu kapsamda şu vurgu yapılmıştır “Dünyada tarımsal girdilerin belirli ülke ya da şirketlerde tekelleştiği gerçeği göz önünde bulundurularak, ülkemizde girdilerin tarımsal üretim üzerindeki yıldırıcı baskısına karşı alınacak tedbirlerin Tarım Sektörünün geleceğini belirleyeceği ifade edilebilir. Enerji başta olmak üzere belli başlı tarımsal girdilerin ülke içerisinde sağlanacağı stratejilere ve dev yatırım programlarına ihtiyaç olduğu muhakkaktır”.
  15. TMO’nun dünya ile uyumlu müdahale fiyatı belirlemesi, fiyat güncellemesi ve pirim uygulaması ile Buğday ekim alanları artış eğilimine girmiş, arpa ekiminde de kıpırdanmalar gözlemlendiği ve uygulamaların devamının desteklendiği açıklanmıştır. Ancak belirlenen mısır müdahale fiyatının, kendine yeterlilik için yıllarca verilen çabalarla ilk defa kendine yeterliliğe ulaşılan bu üründe, üretici şikayetleri oluşturduğu, bunun sonucunda sadece iç bölgelerde değil, diğer bölgelerde de kaçışa sebep olabileceği gözlemlenmiştir. Bu tür uygulamalardan kaçınılması, üretim planlamasının uygulanmasının uygun bitki deseni oluşumuna katkı sağlayacağı vurgusu yapılmıştır.
  16. Tarımsal makineleri desteklerinde otomatik dümen sistemi başta olmak üzere akıllı tarım sistemlerinin ve basınçlı sulama sistemleri otomasyonun önceliklendirilmesi vurgusu yapılmıştır.
  17. Un sanayiinin dünya un ihracatında birinciliği yıllardır sürdürdüğü, bu yıl 3,6 milyon ton ihracata ulaşabileceği, tahıl koridoru mutabakatının sağladığı prestijin başta Japonya olmak üzere yeni pazar imkanları ortaya çıkardığı tespiti yapılmıştır. Ancak Irak pazarında önemli sorunlar yaşandığı, bunun çözümüne yönelik çalışmaların yoğunlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır.
  18. Makarna sanayiinin de üretim ve ticarete Dünya’da ikinci sırada ve sürekli yükseliş trendinde olduğu, 2023’te 1,4 milyon ton ihracat ve 1 milyar dolar gelire ulaşabileceği, Avrupa pazarlarında uygulanan kısıtlamanın yumuşatılması halinde çok daha ileriye gidilebileceğinin altı çizilmiştir.

Saygılarımızla.